

a jogot tovább már csak a közjó ártalmára lehetne gyakorolni; a vagyonalmozás ne állja újat annak, hogy lehetőleg mindenki magántulajdonhoz, elsősorban földtulajdonhoz jusson». Napjaink ideges politikai életében ilyesmit csak az mer leírni, aki az elvek, a minden melléktekintetet elfojtó igazság birodalmában él.

Aki nem ismeri a neoskolasztika tág térre kiterjedő és magyarányú munkásságát, meglepődik majd azon is, hogy a szerző — sokak szemében talán túlzó elveit a legkonzervatívabb tekintélyekkel támasztja alá. A keresztény felfogás, Aquinói Szent Tamás, XIII. Leó pápa is felvonulnak a nyugateurópai nagy közgazdászok és jogászok sorában.

Könyve kissé túlzásúfolt, megállapításai nem mindig látszanak leülepedettnek, de végeredményben nemcsak a Szent István Könyveknek, de háború utáni irodalmunknak is egyik díszé Mihelics Vid műve, mert a legmagasabb európai színvonalon áll.

Fábián István.

Gyallay Domokos: Hadrakelt emberek. Elbeszélések. 1931. (Minerva r.-t., Kolozsvár). Gyallay Domokos nagy szolgálatot tesz Erdélyben a magyarság ügyének. Hogy Erdély elnyomott magyar népe magyar maradjon, abban jelentős része van az ő néplapjának és könyvsorozatának, melyeket fáradhatatlanul és kitűnően szerkeszt. A *«Magyar Nép» könyvtárának* előttünk fekvő immár 44. kötete magának a szerkesztőnek nyolc háborús elbeszélését tartalmazza, melyeket a Napkelet olvasói jórészt ismernek.

Székelyeknek viselt dolgairól szólnak s mint a szerző saját harctéri élményei kedves közvetlenséggel vannak elbeszélve. Gyallay kitűnő mesélő, aki az apró emberek egyszerű élete folyásának látszólag jelentéktelen eseményeit vonzókká és jelentősekké

tudja tenni írásművészetének formáló erejével. Ez a formáló erő nemcsak történeteinek kerek kompozícióba való tömör összefogásában, hanem a jellemrajz elevenségében, a lélekrajz bensőségében, a meleg, helyenkint pompás humorú előadásában s a stílusnak székelyes zamatú, de azért minden erőltetett és fitogtatott provincializmust mellőző, ragyogóan tiszta magyarságában is mutatkozik.

A nyolc elbeszélés közül legkitűnőbb a *Gergő három győzelme*, egy egyszerű lélek nemes felsőbbségének rajza, s az *Aranybicsok*, mely a «sudalató» s a falubeliek szerint félbolond Takó Kelemennek élettörténete. Kelemen bizony fura dolgokat művel s nem úgy él, mint a józan átlagemberek szoktak, de szebben él, mint ők s valahogyan mindig neki lesz igaza. A kis elbeszélésben mély szimbolizmus van.

Azt hisszük, hogy ezt a kis kötetet nemcsak Gyallay szűkebb hazájában, hanem mindenütt gyönyörűséggel fogják olvasni.

Szinnyei Ferenc.

A veszedelmes szerelem. (Thury Lajos regénye. Athenaeum.) — «Esztelen bolondok voltak azok a nők, akik szerették magát és ezt el is árulták. Magának sohasem szabad bizonyosságot adni, benne van ez a fájában, a nemében, az egyéniségében, jaj a nőnek, ha egy pillanatra megfelelkezik magáról és mégis megteszi. Magának mindig kell egy csepp bizonytalanság, valami, amiért tovább kell küzdeni, ami magának ellenáll! Hol lennék én is egy év múlva, ha most beleszeretnék magába és elárulnám, hogy szeretem.

Zoltán meglepetve hallgatott. Nem tudott felelni, mert érezte, hogy Magának igaza van.»

Tiszta írói becsvággyal, előkelő írói eszközökkel megírt novellák alól Thury Lajosnak évek óta figyelmet és becsülést keltett neve most tizenöt éves regény címlapjára került. Az idézet, amin kezdtem, művének derekáról való s a

regény címül adott «veszedelmes szerelem» veszedelmes voltának talán ebben tapint leginkább elevenére. Ez a szerelem egy fiatal, nagytervű, tehetséges, de akaratában s önbizalmában alkati gátlásoktól betegesen megbénított író meg egy talentuma, egyéni jelentékenysége erején emelkedésre vágyó és érdemes vidéki színész nő között fogan meg s már fogantatásában gyötrődésre van kárhozthatva, két ember szenvedésére termett, noha az is bizonyos, hogy éppen erre a két emberre nézve az életben elérhető leggazdagabb lelki élményt is jelenti. Láz kintartással hajszoják egymást, önmagukra is mintegy egymásban keresik a feleletet, a férfi ettől a szerelemtől remélheti legtermékenyebb költői inspirációját, a nő az általa ihletett író színpadi teremtményével vágyik színészileg megmutatkozni, attól várja művészi «beérkezését». De ennek a magasba mutató és biztató szenvedélynek «Werdegang»-ja célba nem fut, pályája mindkettejükre nézve aláhajlik, majd könyörtelenül két ágba szakad: két fáradt, lendületében siváran elhanyaglott lélek veszi el egymást s még inkább — maga-magát. Ady szavával «megcsatáztak», csak hogy ennek a csatának győztese nincs, csak legyőzöttje.

A küzdelemben az asszony oldalán van a nagyobb pszichológiai éleslátás, a körülmények és kilátások józanabb ismerete. Ő ragaszkodik váltig a bizonytalanságnak ahhoz a «csepp»-jéhez, mely az ellenállás erején a férfit a küzdelemre még képessé tehetné s mikor a maga erősségét végül a férfiszerelemnek mégis feláldozza, ő van csak vele tisztában már az első perctől fogva, hogy a fiú újjongó diadala nyomán az enyészet hervadás illata szakad fel. Mikor Zoltán a szerelem mámorában felfedezi az «új Magdát» s azt, hogy: «az asszonyt olyan mélyrehatóan át tudja alakítani a szerelem, mint a férfit soha»: a nő már illúzió nél-

kül látja, hogy a «régí», «át» nem «alakitott» Magda mindent elveszített. S még a büszke rezignáció, a csatavesztés fájdalmas, de őszinte vállalása is benne érik meg hamarabb és önértesebben: «Nem érem be a felével annak, ami egészen az enyém volt».

Az érzés hullámvonalának minuciózus követéséhez Thurnak finom, hajlékony irónja van. A nobilis, úriás tartózkodásnak hangja, mely novellái után is sokáig fülünkben cseng, végigvonul most is egész regényén. Igaz, hogy ennek a veszedelmes szerelemnek minél pontosabb és hajszáliglmenő megmutatásában maga a regény sem kerülte el merőben azt a veszedelmet, hogy a hullámjátékot nagyon is álló vizen játszatja le: a passzivitásból, ami ennek a szerelemnek lényege, és végzete, a tétlen passzivitás a regény lapjaira is elárad. Jó és biztos realista eszközökkel való elindítás után a cselekmény minden realitásból valósággal kiesik, már-már pusztán érzés-elemzéssé szublimálódik. A Bourget-regény lélektani hajcsövességeire emlékeztet, de hova-tovább még azt a valóságmedret is elhagyja, ami Bourget-nál a lelki folyamatok regény-ágyául szolgál. Ha a fárasztó, lelketemesztő szerelem egész hangulati árnyalatgazdagságát szuggesztíven érezteti is: olvasmányul is akárhányszor fárasztóvá válik.

A végén az az érzésünk, hogy az író ez első regényében meleg és mély élményanyaggal dolgozott, a regényírásnak nem annyira művészi, biztos tervével, mint inkább — ürügyével fogott tollat, hogy önmaga felől faggatózék s ha a jól fegyelmezett mondatok már hatalmában vannak is, az anyagát fegyelmezni még eléggé nem bírja. Annyi első regényéből is nyilvánvaló, hogy olcsó, felszínes «érdekesség» nem csábítja, szándéka sem a művészi becsületességgel, sem az írói tisztasággal vásári alkuba nem bocsátkozik s hogy a jeles, irodalmunk nagy veszteségére

korán kidőlt Thury Zoltánnak erős morális ihlete, nagy lelkiismeretkultusza fiában is biztatóan tovább él.

Rédey Tivadar.

Jancsó Benedek-Emlékkönyv. Kiadja az Erdélyi Férfiak Egyesülete. Szerkesztette Asztalos Miklós. Budapest, 1931. 413 lap.

Defensio nationis Hungaricae. A magyar nemzet védelme. Ezt a címet adta Jancsó Benedek annak a könyvének, amellyel 1920-ban az emberiség «elfogulatlanul gondolkozó tudománys közvéleményéhez» szólott a magyarságot szétszaggató politika ellen. Ugyanez illenék összefoglaló címmel félszázados életművéhez s hogy mennyire a lényegét emeli ki ennek a csodálatot és tiszteletet egyaránt kiváltó életpályának, mutatja az is, hogy az atyai mester halála után pár hónappal megjelent **Emlékkönyvben** a meglett és fiatal tudósok, huszonnégyen, ugyancsak a magyar nemzet védelmének munkáját folytatják különböző területeken mozgó írásaikban.

Jancsó megnáns egyénisége a minden elfogultságtól mentes meggyőződésnek szerzetesi igénytelenség erejével és odaadásával való hirdetésében s a nemzeti eszmének a lelkiismeret szavával való szolgálatában nyilvánult meg. Ez az elvhűség, amely sokszor inkább keresni, mint kerülni látszott a népszerűtlenséget, ez a tiszta idealizmus, amely csak szűzi meztelenségben, szólam-ruhák és divattorzulások nélkül tudta az ideált látni és szolgálni, nem juthatott diadalra abban a korban, amely inkább a nemzeti eszme kisajátítóinak, mint halk szerelmeseinek kedvezett. De az eszme túléli a mestert. Jancsó szelleme, igazságszeretete, eszmei törekvései szóhoz jutnak s tovább fejlődnek a tanítványok könyvében. Ez adja meg a tudományos színvonal tekintetében elég heterogén Emlékkönyv igazi értékét.

A három részre tagolt munka első

öt íve Jancsó emlékének van szentelve. (Kolosváry, Gagy és Kazocsa cikkei.) A második rész öt első tanulmánya történelmi tárgyú a nemzeti és kisebbségtörténelmi tárgykörből. (Figyelmet érdemel Albrecht Ferencnek a kiegyezés kora nemzetiségi politikájáról és Szabó Pálnak Déldunántúl nemzetiségi fejlődésvonaláról írt tanulmánya.) Utána tizennégy időszakos cikk következik jórészt az elszakított magyarság problémaköréből.

Sz. Gy.

Agyagfalvi Hegyi István: Isten esákánya alatt. Versek. Valami nagy buzgalom érzik e kötetben s igyekvés, mintha a szerző utól akarná érni azokat a költőket, akikkel korra együtt indult. Mintegy száz verset gyűjtött össze ismét, lírai kicsendülésekkel teli megnyilatkozásait egy színmagyar léleknek, amely azonban állandóan a közlés kényszere alatt áll s így minden nemes és szép tulajdonsága mellett is, kevés gondot fordít az önellenőrzésre. Mindent kimond, ami foglalkoztatja, még a szimbólum is kikiáltott tényvé merevül nála. Versbe foglalja azt is, ami vezércikkben hatásosabb volna és lírája értékeit temperamentumának áldozza föl. Témaköre a mai magyar úriember lelkiségéből táplálkozik s bár jól versel és ritmusérzéke is kitűnő, kötetében mégsem találunk kimagasló gondolatokat, vagy örvénylő mélységeket. Hangja érces és erős, de sztereotip költészet hangja, amely másoknál zengette ki legszebb énekeit. Kötetén valahogy nagyon is megérzik az, amit «Az én két életem» című versében önmagáról mond. Ezek szerint egész napja munkában, gondban telik el és csak este, tíz óra után (Gépemnél ülök s az velem, — ó, én áldott Mercédesem!) válhatik költővé. Mellékfoglalkozásképpen. Bár hiszen, Adyt kivéve, egy emberöltőn belül nem igen tudunk költőről, aki a versírást kizárólagos főfoglalkozásként